

Nikdy som nebol v Grécku...

Na prvý pohľad to nie nič, na čo by som mal byť hrdý. Nikdy som nebol v Grécku a dnes, práve dnes to považujem za istú výhodu. Síce malú, no vďaka nej mám dva veľké dôvody veriť. Veriť človeku, maliarovi a veriť jeho obrazom.

Excelencia pán veľvyslanec, excelencia pán arcibiskup, predstavitelia akademickej obce, milí priatelia výtvarného umenia, milý Janko Bartko.

Po druhýkrát v relatívne krátkom čase stojím na tom istom mieste. Na mieste, ktoré už v princípe patrí erudovanému znalcovi – odborníkovi výtvarného umenia. Tomu znalcovi, ktorý dokáže rozanalyzovať a teoreticky vysvetliť význam, úroveň a hodnotu diel autora. A ja sa priznám: mám veľmi blízko k výtvarnému umeniu, ale takým odborníkom nie som. S veľkou úctou som však prijal ponuku samotného autora (mimochodom môjho bývalého pedagóga z vysokoškolských čias), aby som slovom sprevádzal jeho obrazy v tejto sieni a aby sme spolu slovom i obrazom vykročili "Za duchom krajiny".

Nebola to asi náhoda, že sa Ján Bartko v roku 1983, teda presne pred 30-timi rokmi prvýkrát ocitol v zasľúbenej gréckej zemi a ako sám priznáva – bola to láska na prvý pohľad. Azda ani on sám vtedy netušil aký silný magnetizmus otočí strelku jeho životného kompasu zo severu na juh. Čo sa dá za 30 rokov spoznať, zažiť a namaľovať, to sa nedá vysloviť za pár minút. Našťastie, tou najdôležitejšou, a vlastne jedinou relevantnou výpoveďou je a vždy bude tá druhá strana. Druhá strana mince reality, ktorú autor jemu vlastným spôsobom stvárnjuje a ktorou platí svoju daň za každý zážitok a očarenie. A že platí často a rád, o tom nás nenápadne presvedča aj dnes v týchto priestoroch.

Pozvánka do jeho sveta je pozvánkou ku gréckemu prameňu, z ktorého vyteká živá voda krásy. Nechajme sa v jeho podaní pohladkať vánkom na okraji kamennej terasy, ktorý vanie od mora a rozfúkava vlasy. Poprechádzajme sa okolo píniových hájov, všimnime si nezvyčajne zlatisté odlesky ihličia na týchto stromoch. Vstúpme bosými nohami do mora na pobreží a pozorujme, akú ligotavú hru hrajú slnečné lúče a tieň v plytkej vode. Poďme ďalej po pobreží, až kým náš pohľad nezastavia divoké nespútané bralá, do ktorých narážajú morské prúdy. Tam hore na samom vrchu sa náš pohľad rozbehne do veľkého dvakrát modrého sveta rozdeleného tenkou líniou horizontu. Vráťme sa naspäť z tej výšky a sadnime do malej loďky, ktorá nás prevezie pokojnou hladinou modrej jaskyne – nádhernej kamennej katedrály s lákavým svetlom na konci tunela. Vyberme sa peši po kopčekoch a pahorkoch a poďme hlbšie do vnútrozemia. V horúcom popoludní vstúpme do malebnej dedinky, v ktorej nás hneď po príchode pozorujú oči starej zvráskavenej ženy sediacej v tieni svojho domu. Stretáme muža v strednom veku, ktorý sa vracia olivového hája i mladé hnedooké dievča, ktorej pohľad na chvíľu očaril naše vnímanie. Zastavujeme sa pri malom bielom kostole, kde náš záujem priťahuje modrá kupola i kamenná dlažba s bielymi špárami. Popoludní padne vhod osviežujúci nápoj i dobrá káva v malej kaviarničke, ktorú sme našli v úzkej uličke lemovanej bielymi múrmi malých domov a zelenou farbou citrusov. Neďaleko nás sa hrajú malé deti a ich loptička, ktorá sa zakotúľa až pod náš stôl, sa na chvíľu ocitá v našej ruke a my s úsmevom pozorujeme rozpaký malého majiteľa, ktorý si pre ňu prichádza. Pri ceste naspäť sa zastavujeme v prístave, pozorujeme hojdajúce loďky, oddychujúcich a fajčiacich rybárov. Naše kroky smerujú po úzkom chodníku, ktorý ohraničuje veľkú žltohnedú pahorkatinu, na ktorej Zorba pri zvuku mandolíny práve začína svoj tanec sirtaki. Chvíľu pozorujeme jeho nespútanosť a rytmické pohyby, dokonca už-už si nás ten tanec začína podmaňovať, ale my pokračujeme a odchádzame, je tu niečo silnejšie, čo nás vábi a láka ďalej. Na konci našej cesty sa dostávame znova na jej začiatok. Tam, kde sa zvuk mandolíny

mieša s inou clivou melódiou, tam, kde sa rodia i umierajú ľudské sny a túžby, tam, kde duša maliara zažíva raj, tam, kde... More. Grécke more. V kontraste bielych domčekov ponorené do tmavej až indigovej farby. V slnečnom ráne plné žltej a tyrkysovej. Podvečer horúcočervené, ale vždy sýte, čisté a bohaté.

Pocity, nálady a impresie obrazov vyjadrujú zmyslovosť maliara, jeho cit pre krásu i jeho umenie presvedčať nás, že krása patrí aj do života aj do umenia a čím jej budeme mať viac, tým menej nám bude stačiť. Ján Bartko objavuje ducha miesta – genius loci, prisvojuje si grécke more i grécku krajinu, ale vracia nám ju v nespočetných podobách. V Grécku sa dokázal nadýchnuť tak, že si týmto nádychom okysličil svoj umelecký i osobný život. Každý, kto ho aspoň trochu pozná, vie, že je to Slováč s gréckou dušou.

Ak sa dnes na tejto vernisáži vydávame za duchom krajiny, dovoľte mi, aby som vám jednou osobnou skúsenosťou priblížil ducha, či dušu samotného autora. V minulom týždni sme sedeli sme spolu uňho doma, on mi ukazoval svoje najnovšie obrazy a rozprával o svojej nedávnej návšteve ostrova Karpathos. V istej chvíli, keď sme už sedeli a pili kávu, sa Janko zodvihol a zapol hudbu. Z reproduktorov sa začali ozývať tóny gréckej piesne, ktorú spieval hlboký ženský hlas. Janko sa zasníval a hovorí: „Vieš, tá hudba je úžasná, ale tie texty... tie ma zakaždým dostanú.“ A s ľahkosťou začal prekladať text, ktorý si teraz dovoľím parafrázovať: „Ach, keby som sa mohla znova narodiť, tie isté chyby by som urobila. Lúbila by som tisíc ráz a ešte viac. Prečo všetko, čo sa to s nami robí, trvá to krátko a nestačí. Trvá to krátko a nestačí...“ Tu Janko zmĺkol a ostal ticho. Hudba znela, text pokračoval, ale on už neprekladal. Nemohol. Jeho oči boli plné. Tým tichom však dopovedal všetko. Až dokonca. Vtedy a tam som dokonale pochopil dušu maliara i dušu človeka.

Nikdy som nebol v Grécku. Napriek tomu mám k tejto krajine blízko. Dnes totiž to Grécko, tú kolísku európskej kultúry svojim zrakom a svojou rukou za mňa (a viem, že i za vás) pohojdal – Ján Bartko.

Vážení a milí, vitajte v Grécku.

KALOSORISATE STIN ELLADA!

Mgr. Valentín Šefčík